

לרקוד על כל החתונות?

Category: דברים, וילך, נצבים

מזוזה ובימה משופעים, חריץ על החלה ועוד מנהגים נוספים נועדו למזג בין דעות חלוקות של פוסקי הדורות, כי בדברים טובים אנו רוצים לקבל מכולם את הכול.

על מה הוויכוח?

כל מי שפעם התפלל בכותל המערבי או ביקר בבית-כנסת ספרדי הבחין בוודאי שספרי התורה שלהם נראים אחרת; הם לא מחוברים לעצי חיים רגילים ולא מכוסים במעיל כמו ספרי התורה בבית הכנסת שלנו, אלא הם מונחים בתוך קופסא עגולה ומהודרת.

בפרשתנו אנו קוראים על המצוה האחרונה בתורה שכל יהודי צריך לכתוב לעצמו ספר תורה, וא"כ זאת הזדמנות נאותה לדון במנהגי ישראל בנידון.

אנו כבר רגילים ויודעים שישנם חילוקי מנהגים במנהגי ישראל בין אשכנזים לספרדים. אולם לא ברור מה הסיבה לשינויים הללו ועל מה נסוב ה'ויכוח'. השינוי אינו שינוי חיצוני בלבד, ואנו עדים לשינוי משמעותי יותר: בשעת קריאת התורה אנחנו, האשכנזים, משכיבים את ספר התורה על הבימה וכך אנו קוראים בו. הספרדים, לעומת זאת, מעמידים את ספר התורה וקוראים בו כשהוא עומד על גבי הבימה. המעניין הוא שלמעשה המחלוקת אינה בין אשכנזים לספרדים, אלא מדובר במחלוקת בין שני אשכנזים רש"י ור"ת.

במסכת מנחות (ל"ג, א. תוס' ד"ה הא דעבידא) מובאת מחלוקת בין רש"י לר"ת כיצד יש להניח את ספר התורה, במאונך או במאוזן. השאלה אינה רק לגבי שעת הקריאה בו אלא גם בתוך ארון הקודש. רש"י סבור שספר התורה צריך לעמוד בכל עת ובכל שעה גם בארון הקודש וגם בשעה שקוראים בו. לעומתו ר"ת פוסק שצריך תמיד להשכיב את הספר, לא רק בזמן הקריאה אלא אף במקומו בארון הקודש.

מהו בעצם הוויכוח ביניהם?

הכול יודעים שאנו נוהגים בספר תורה כבוד גדול ביותר, והשאלה היא אפוא מהו הכבוד של הס"ת, האם כשהוא בעמידה או בשכיבה: רש"י אומר שמכובד יותר בעמידה, ואילו ר"ת אומר "דמעומד לאו דרך כבוד הוא".

יחסינו לספר תורה הוא כמו יחס לדבר חי, כמו לבן אדם. מלבישים אותו, מניחים כתר בראשו, מחזיקים אותו על הידיים, על-פי הלכה אין להשאיר ס"ת פתוח לבד. רוקדים אתו, קמים לכבודו מנשקים אותו וכו' וכו'. וא"כ השאלה היא מהם נוהגי הכבוד שנוהגים בפני אדם חשוב, האם

כבוד הוא עבורו שהוא יעמוד או שהוא ישב, ויש צדדים לכאן ולכאן.

הרבה פעמים אנו רואים שבשעה שהנשיא נואם הוא עומד וכולם יושבים וזהו כבודו. לעומת זאת ביהדות אנו מבחינים אחרת, למשל, הרבי יושב וכולם עומדים בפניו וזהו כבודו. זהו אפוא הוויכוח בין רש"י ובין ר"ת, והוויכוח הזה נכון לא רק לגבי ס"ת אלא גם על תפילין ומזוזות, שהרי גם לגבי תפילין ישנה מחלוקת כיצד מניחים את הפרשיות בתוך הבתים, כשהם בעמידה או בשכיבה, ולפועל הכול נוהגים כדעת רש"י שמכניסים את הפרשיות במאונך (ובנושא זה כך נוהגים כשיטת רש"י גם בתפילין דר"ת). מעניין לציין שבחפירות ארכיאולוגיות מצאו תפילין שבהן מונחות הפרשיות במאונך כשיטת ר"ת.

לצאת ידי חובה

אותו הוויכוח קיים, כאמור, גם לגבי מזוזה: האם צריך להניחה במאונך או במאונך. הספרדים מעמידים אותה בצורה ישרה כשיטת רש"י, ור"ת פוסק שצריך להשכיב את המזוזה. מה למעשה עושים? אנחנו רוצים לצאת ידי חובת שתי הדעות, ולפיכך אנו מעמידים את המזוזה באלכסון שיהיה גם לפי שיטת רש"י וגם לפי שיטת ר"ת, בבחינת להוי כדין וכדין.

ובאמת יש אומרים שכך הוא גם לגבי ספר תורה. אם נשים לב נבחין כי בימת הקריאה אינה ישרה ממש, אלא מוצבת מעט באלכסון, וזה לא רק מטעמי נוחות לבעל הקורא אלא משום שרוצים לחוש לשתי הדעות שיהיה גם בשכיבה וגם קצת בעמידה. גם בארון הקודש עצמו תמיד מתקשים להעמיד את הס"ת בתוכו כי זה עומד מעט בשיפוע, לא משום שקשה לבנות ארון קודש שבו יוכלו להעמיד את הס"ת ישר, אלא בגלל אותו טעם שאנו רוצים לקיים את שתי הדעות.

ישנו ביטוי באידיש: "מ'קען ניט טאנצען אויף אלע חתונות" אי אפשר לרקוד על כל החתונות, אבל ביהדות אנחנו דווקא מנסים מאד לרקוד על כל החתונות, כלומר, לצאת ידי חובת כל הדעות.

[את ההנהגה הזאת של לצאת ידי חובת כל הדעות אנו מוצאים במקומות רבים, ואחד המפורסמים שבהם בקריאת שמע. את הפסוק הראשון "שמע ישראל" כולם אומרים בקול רם, לאחמ"כ משתרר שקט בבית הכנסת ושוב ממשיכים בקול "ואהבת את ה' אלקיך". השקט הזה הוא הזמן שבו אומרים את הפסוק "ברוך שם" בלחש, והטעם לזה מבאר רבינו הזקן בשו"ע: "לפי שבשעה שבקש יעקב לגלות את הקץ לבניו נסתלקה ממנו שכינה, אמר שמא יש בכם אחד שאינו הגון פתחו כולם ואמרו שמע כלומר שמע ממנו אתה ישראל אבינו שאין בלבך אלא אחד כך אין בליבנו אלא אחד, מיד פתח הזקן ואמר ברוך שם אמרו חכמים האידך נעשה ברוך שם לא כתבו משה בתורה, לא נאמר אמרו יעקב, התקינו לומר בחשאי" (הל' ק"ש ס"א י"ג). שוב אנחנו רואים שרוקדים פה על שתי החתונות, גם אומרים וגם לא אומרים, מנסים לעשות הכול ולצאת ידי חובת כולם.

עד"ז אנו מוצאים במנהג מעניין נוסף: בליל שבת אנחנו מברכים את ברכת המוציא על לחם משנה. לפני הברכה מעבירים את הסכין על החלה ועושים חריץ קל בחלה ורק לאחר מכן מברכים את ברכת המוציא.

הסיבה לכך היא, שלפי ההלכה אדם צריך לבצוע על שתי ככרות שלמות (שוע"ר הל' שבת עד"ר ד'), ואפילו ביום חול "מצוה מן המובחר לברך על שלימה". מאידך רוצים בכל מצוה שהברכה תהיה עובר לעשייתה, כלומר, שמיד יתחיל לאכול בסיום הברכה ללא הפסק כלשהו. וא"כ לכאורה טוב יותר לחתוך את הלחם ורק אח"כ לברך את הברכה (שוע"ר הל' בציעת הפת קס"ז ג'). אבל אנחנו הרי רוצים "לרקוד על כל החתונות", לכן אנחנו עושים חריץ קל בחלה שזה כאילו כבר ההתחלה של פעולת החתיכה, אבל בפועל אנחנו מברכים על חלה שלימה].

רוצים עוד

מהיכן נובע הרצון לקיים את כל השיטות? מה עומד מאחורי זה?

אנחנו רואים בחיים הפרטיים של כל אחד מאיתנו, שכאשר למישהו יש חלילה בעיה בריאותית, הוא פונה לרופא הרגיל ומקיים את הוראותיו. לאחר מכן הוא פונה לרופא נוסף ושואל בעצתו, וגם אז הוא לא מסתפק ופונה לרופא טבעי וכו' וכו', הוא מנסה את הכל. אם מדובר בפיזיותרפיה הרי שהוא לא מסתפק בשיטה אחת בודדת אלא מנסה את כל השיטות שישנן. שמעתי מרופא בכיר שאכן הוכח שאדם שמנסה כמה שיטות רפואיות יש לו סיכוי טוב יותר להבריא ולהחלים מאשר אדם שניסה שיטת אחת. ומדוע מנסים את כל השיטות? כי הבריאות שלך חשובה וחביבה לך יותר מכל ולפיכך תעשה הכל כדי להבריא ולהצליח.

כך גם ביהדות, כל יהודי שהתורה חביבה עליו, הוא מנסה לעשות הכול לפי כל השיטות, כי זו אהבתו ורצונו לצאת ידי חובת כולם.

יהודי צריך לדעת לרקוד על כל החתונות.